

RYSZARD OBARSKI

MODLITWA I NAWRÓCENIE CENTRALNE ELEMENTY TEOLOGICZNEJ METODY GRUPY Z DOMBES

Teologia winna pozostawać na usługach wiary, a zarazem – być w służbie jedności Kościoła. I na obydwu tych polach łącznie powinna poszukiwać odpowiedniej metody. W niniejszym artykule zostanie zaprezentowany wyśitek, jaki podejmuje w celu realizacji wymienionych zadań Grupa z Dombes – interkonfesyjny prywatny zespół teologów katolickich i ewangelickich (reformowanych i luteranów). W pierwszym punkcie zostanie ukazana krótko historia, specyfika i znaczenie Grupy dla ekumenizmu. W drugim („Metoda teologiczna”), składającym się z trzech podpunktów, udzielona zostanie odpowiedź na pytanie, jak i dzięki czemu teologowie z Dombes osiągają zamierzone cele (publikowanie dokumentów-uzgodnień prowadzących ku pojednaniu Kościołów). Najpierw zostaną przywołane najistotniejsze elementy dombeskiej metody teologicznej, a następnie szerzej przybliżone dwa spośród nich, specyficzne dla Grupy z Dombes – uprawianie teologii „przenikniętej modlitwą”, w duchu życzliwości i zrozumienia oraz wezwanie do nawrócenia. W podsumowaniu znalazło się kilka uwag ogólnych, podkreślających cenny wkład Grupy w poszukiwanie paradygmatu uprawiania teologii chrześcijańskiej, prowadzącej do pełnej jedności Kościoła.

Dr RYSZARD OBARSKI – katecheta w lubelskich szkołach (gimnazjum, liceum), doktoryzował się z teologii dogmatycznej (obrona w 2004 roku w Instytucie Teologii Dogmatycznej KUL); zajmuje się teologią dogmatyczną – metodologią teologiczną, mariologią oraz teologią ekumeniczną – teologią luterzańską i reformowaną, problematyką dialogów ekumenicznych; adres do korespondencji: ul. Przy Stawie 4/65, 20-067 Lublin; e-mail: obarski@poczta.fm

I. EKUMENICZNE ZNACZENIE GRUPY Z DOMBES

Francuskojęzyczna katolicko-protestancka Grupa z Dombes stanowi fenomen w teologii współczesnej. Od niemal siedemdziesięciu lat jej członkowie podejmują trud dialogu i wspólnej teologicznej pracy, aby odważnie opracowywać niezmiernie ważne, choć równie trudne zagadnienia teologii interkonfesyjnej i ostatecznie publikować dokumenty-uzgodnienia, które zdumiewają poszczególne Kościoły, łagodząc jednocześnie napięcia między chrześcijanami oraz inicjując nowe ujęcia klasycznych doktryn. Bernard Sesboüé¹, współprzewodniczący Grupy ze strony katolickiej w latach 2003-2005, prezentując cel istnienia Dombeskiego Ośrodka Ekumenicznego, napisał w 1998 r.: „uczestniczący [w spotkaniach Grupy – R.O.] są ożywiani głębokim pragnieniem zmniejszenia pęknięcia w Kościele zachodnim, a więc prowadzenia dialogu wpięrw między katolikami i protestantami (reformowanymi i luteranami), jednakże czyniąc również wezwanie wobec prawosławnych i anglikanów”² Tym samym teologowie z Dombes dążą do odnalezienia zasadniczej zgody poprzez przewyciężenie istniejących rozbieżności w protestanckim i katolickim ujmowaniu kwestii spornych.

Grupa z Dombes, jako interkonfesyjny zespół teologów, została utworzona w 1937 r. przez ks. Paula Couturiera (1881-1953)³, jednego z wybit-

¹ Sesboüé był w latach 1967-2005 członkiem Grupy z Dombes, w której, jak sam pisze, „otrzymał jednocześnie ducha ekumenizmu duchowego, który pochodzi od ojca Couturiera i prawdziwą metodę teologii ekumenicznej” (B. S e s b o ü é. *Pour une théologie œcuménique: Église et sacrements, Eucharistie et ministères, la Vierge Marie*. Paris 1990 s. 7). Teologiczna twórczość i ekumeniczne zaangażowanie francuskiego jezuitę godna jest szerszego opracowania nie tylko ze względu na jego wkład w dialog ekumeniczny, którego jest aktywnym „aktorem” (m.in. pełnił funkcję współprzewodniczącego Komisji Mieszanej Katolicko-Protestanckiej we Francji, był konsultorem Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan).

² T e n ż e. *Le Groupe des Dombes: Marie dans le dessein de Dieu et la communion des saints*. „Études” 38:1998 nr 3884 s. 513.

³ Literaturę dotyczącą osoby Paula Couturiera oraz jego roli i znaczenia dla funkcjonowania Grupy z Dombes podaje artykuł: R. O b a r s k i. *Niepokalane Poczęcie w nauczaniu Grupy z Dombes*. W: *Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Lublin, 23-24 kwietnia 2004 roku*. Red. K. Kowalik, K. Pek. Częstochowa–Lublin 2004 s. 221 przyp. 2. Sylwetkę Couturiera jako twórcy ekumenizmu duchowego prezentuje w szerokiej historycznej perspektywie E. F o u i l l o u x. *Les Catholiques et l'Unité chrétienne du XIXe à XXe siècle. Itinéraires européens d'expression française*. Paris 1982 s. 273-296. Cenna w tym względzie jest również publikacja materiałów z interkonfesyjnego kolokwium: *L'œcuménisme spirituel de Paul Couturier aux défis actuel. Actes du colloque universitaire et interconfessionnel. Lyon et Francheville (Rhône, France) les 8-10 novembre 2002*. Lyon [b.r.w.].

nych pionierów duchowego ekumenizmu (inicjatora odnowionej idei Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan), przy współpracy katolickiego proboszcza z Lyonu, ks. Laurenta Rémillieux, oraz reformowanego pastora Richarda Bäumlina z Erlenbach w Szwajcarii⁴ Grupa jest dzisiaj dobrze znana w szerokich kręgach ekumenizmu duchowego i doktrynalnego. Jej historia od samego początku była związana z klasztorem trapistów Notre Dame des Dombes, znajdującym się w oddalonej o 42 km od Lyonu miejscowości Dombes, od której zaczerpnęła też swoją nazwę. Spotkania dialogujących teologów odbywały się tam przez sześćdziesiąt lat, chociaż zdarzały się odstępstwa od reguły⁵ Członkowie Grupy, należący do Kościołów: ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego i rzymskokatolickiego, emocjonalnie związani z miejscem swoich corocznych spotkań, w ostatniej dekadzie XX wieku musieli poszukać nowej siedziby z tej racji, że ojcowie trapiści zostali przeniesieni do innych opactw, a klasztor przekazany nowej ewangelizacyjnej wspólnotie⁶ Tak więc od 1998 r. dombeskie sesje dialogu odbywają się w klasztorze sióstr benedyktynek w opactwie Pradines, również niedaleko Lyonu. Nazwa Grupy pozostaje jednak niezmienną.

W pierwszych trzech dziesięcioleciach swojej działalności (1937-1970) dombescy teologowie podejmowali problematykę chrystologiczną, eklezjologiczną, pneumatologiczną i antropologiczną, wypracowując od 1956 r.

⁴ Pierwszymi uczestnikami spotkań ekumenicznych w Dombes byli ponadto protestanccy pastory: reformowani Peter Barth, rodzony brat słynnego Karla, Berthold Zwicky, Otto Eric Strasser, Heinrich Münger, Karl Huber i luteranin Lucien Marchand oraz katolicy: Victor Carlhian, świecki profesor filozofii o. Couturiera, ks. Luis Richard, ks. Joseph Chaîne, ks. Chaillet oraz ks. Jules Monchanin; w tym czasie Henri de Lubac dzielił się z Grupą swoimi przemyśleniami na temat Tradycji. Zob. M. Villain. *Histoire du groupe interconfessionnel des Dombes*. „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 5-8; S. C. Napiórkowski. *Eucharystia w dialogu. Uzgodnienie Grupy z Dombes*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 24:1977 z. 2 s. 29-30.

⁵ Na temat miejsca spotkań oraz początków istnienia Grupy zob. Villain. *Histoire du groupe* s. 4-17; Fouilloux, jw. s. 333-335; C. E. Clifford. *The Groupe des Dombes: A Dialog of Conversion. The requirement for the degree of doctor of Philosophy in Theology awarded by the University of the St. Michael's College*. Toronto 2001 s. 32-43 [mps]. O historii Grupy w ogóle zob. Ph. Rocher. *Le Groupe œcuménique des Dombes (1953-1985). Thèse Maîtrise d'histoire*. Université Lumière Lyon 2e 1991 [mps]. Natomiast w języku polskim na temat Grupy z Dombes i jej znaczenia dla ekumenizmu (wraz z podaną literaturą) zob. R. Obarski. *Metodologiczne założenia teologii Grupy z Dombes*. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 19:2003 nr 2 s. 15-22.

⁶ Chodzi o wspólnotę „Chemin Neuf” (Nowa Droga), która wśród swoich głównych celów stawia pracę na rzecz jedności Kościoła. Zob. *Dossier œcuménisme*. „La Croix” z 17.01.2004 s. 12.

tezy, które streszczały osiągnięte zbliżenie stanowisk⁷ Od 1971 r. swoje uzgodnienia prezentują w obszernych dokumentach w formie osobnych pozycji książkowych (ich tematyka dotyczy Eucharystii, posługiwania duchownych, posługiwania biskupich, Kościoła i sakramentów, papieżstwa, nawrócenia Kościołów, Maryi oraz autorytetu w Kościele):

1. *Vers une même foi eucharistique? Accord entre catholiques et protestants* (1971),
2. *Pour une réconciliation des ministères. Éléments d'accord entre catholiques et protestants* (1972),
3. *Le ministère épiscopal: Réflexions et propositions sur le ministère de vigilance et d'unité dans l'Église particulière* (1976),
4. *L'Esprit Saint, l'Église et les Sacrements* (1979),
5. *Le ministère de communion dans l'Église universelle* (1985),
6. *Pour la conversion des Églises. Identité et changement dans la dynamique de communion* (1991),
7. *Marie dans le dessein de Dieu et la communion des saints, I. Une lecture œcuménique de l'histoire et de l'Écriture, II. Controverse et conversion* (1997-1998).
8. *Un seul Maître. L'autorité doctrinale dans l'Église* (2005)⁸

⁷ Okoliczności wypracowywania tez, ich historyczna i doktrynalna analiza zostały zaprezentowane przez dombeskich teologów w artykułach: J. de B a c i o c c h i. *Accords des Dombes et la théologie œcuménique*. „Istina” 19:1974 nr 2 s. 160-183; t e n ż e. *Essai de commentaire historique sur les thèses*. „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 27-44; t e n ż e. *Les thèses des Dombes: Texte et étude*. „Pages Documentaires” 1968 nr 11 s. 13-58; J. B o s c. *Qu'est pour nous l'œcuménisme?* „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 18-26. Omówienie tez w języku polskim można znaleźć w artykułach: L. M a l e w i c z. *Grupa z Dombes – ekumenizm prywatny*. „Biuletyn Ekumeniczny” 4:1975 nr 1 s. 15-18; N a p i ó r k o w s k i. *Eucharystia w dialogu* s. 32; t e n ż e. *Wprowadzenie*. W: *Kapłaństwo w dialogu. Uzgodnienie Grupy z Dombes pt. „Ku pojednaniu w sprawie posługiwania”*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 4:1976 s. 44; t e n ż e. *Odnajdywanie wzajemnego zrozumienia. Grupa z Dombes o Maryi. Przedmowa do polskiego wydania dokumentu „Maryja w Bożym planie i w komunii świętych”*. „Salvatoris Mater” 3:2001 nr 4 s. 274-275.

⁸ Pierwsze pięć dokumentów (razem z tezami opublikowanymi wcześniej w czasopiśmie) zostało ponownie wydanych w jednej książce *Pour la communion des Églises. L'apport du Groupe des Dombes 1937-1987* Paris 1988 [dalej: PcomE]. Na język polski jak dotychczas zostały przetłumaczone trzy dokumenty: na temat Eucharystii, posługiwania duchownych i Maryi. Zob. O b a r s k i. *Niepokalane Poczęcie w nauczaniu Grupy* s. 222 przyp. 3.

W dotychczas opublikowanych ośmiu dokumentach dombiści proponują Kościołom chrześcijańskim, nie tylko tym, których przedstawiciele tworzą Grupę, aby wchodząc na drogę nawrócenia, podejmowały potrzebne kroki i przedsięwzięcia, zmierzające do urzeczywistnienia widzialnej jedności Kościoła.

Pomimo że są to uzgodnienia prywatnego dialogu teologów (pastorów, księży, zakonników, a od 1998 r. także sióstr zakonnych i jednej profesor teologii, pastorki w Kościele luterzańskim), uzyskują one znaczny oddźwięk w oficjalnych dialogach międzykościelnych. Po dokumenty Grupy z Dombes sięga się chętnie, czerpiąc z nich obficie, choć nadal funkcjonuje ona bez oficjalnego mandatu Kościołów⁹ Treść formułowanych punktów zgody, sposób rozwiązywania istniejących kwestii spornych, ale i sam autorytet współpracujących ze sobą teologów (będących nie tylko profesorami uniwersytetów czy seminariów, ale także zaangażowanymi duszpasterzami w swoich Kościołach), decydują o tym, że na wypracowane przez Grupę uzgodnienia doktrynalne powołują się oficjalne komisje ekumeniczne¹⁰ Podobnie władze kościelne (nie tylko reprezentujące Episkopat Francji) czy też różnego rodzaju organizacje ekumeniczne (przykładem Światowa Rada Kościołów) wysoko cenią pracę Dombeskiego Ośrodka Ekumenicznego¹¹

⁹ „Le Groupe des Dombes est en effet issu d’une libre initiative et n’a pas reçu de mandat ecclésial officiel. Les signataires s’engagent donc eux-mêmes, avec leur responsabilité personnelle de théologiens, de pasteurs, d’hommes d’Église connus par les diverses fonctions qu’ils occupent” (Comité épiscopal français pour l’unité des chrétiens. *Note concernant le document du Groupe des Dombes: „Vers une même foi eucharistique?”* „Documentation Catholique” 57: 1975 nr 1669 s. 126).

¹⁰ O jeszcze szerszym, duszpasterskim oddziaływaniu Grupy świadczą słowa dombeskich teologów w komunikacie prasowym, jaki przygotowali z okazji jej pięćdziesięciolecia: „La réputation du Groupe des Dombes n’en a pas moins dépassé les frontières de la francophonie et ses travaux ont exercé une influence certaine, non seulement sur d’autres publications œcuméniques, mais, plus généralement, sur la vie de paroisse, de communautés et d’Églises diverses” (*Communiqué de presse*. I – par R.B. [René Beaupère]. Les Dombes le 11.09.1987 [tekst znajduje się w archiwum Grupy z Dombes (Archives du Groupe des Dombes) w ekumenicznym Centrum Unité Chrétienne w Lyonie]).

¹¹ W 1975 r. Komitet Episkopatu Francji do Spraw Jedności Chrześcijan w komentarzu do pierwszego opublikowanego dombeskiego uzgodnienia docenił znaczący wkład Grupy z Dombes dla ekumenizmu: „Le Comité considère que la dynamique dans laquelle s’inscrit le document des Dombes, en particulier par son invitation pressante à la conversion évangélique (« meta-noïa »), constitue un bon chemin vers l’unité. [...] Pour ce bilan largement positif, le Comité remercie le Groupe des Dombes de son long travail mené dans l’esprit de son fondateur, l’abbé Couturier” (Comité épiscopal français pour l’unité des chrétiens, jw. s. 126). Papież Jan Paweł II podczas wizyty apostolskiej we Francji, w czasie nabożeństwa ekumenicznego w Lyonie, pod-

II. METODA TEOLOGICZNA

Niewątpliwe sukcesy Grupy prowokują pytania: W jaki sposób i dzięki czemu jej członkowie osiągają zamierzone cele, wypracowując co kilka lat wartościowe dokumenty-uzgodnienia?¹² Jak wygląda ich praca, czym się charakteryzuje metoda zarówno dialogu (dyskusji, poszukiwania rozwiązań problemów), jak i prowadzenia badań teologiczno-ekumenicznych? Podejmując próbę udzielenia odpowiedzi – przynajmniej częściowej – na te pytania, w niniejszym artykule zostaną najpierw przedstawione w sposób syntetyczny najistotniejsze elementy metody teologicznej, wypracowanej i stosowanej przez teologów z Dombes zarówno w prowadzeniu dialogu, jak i w przygotowywaniu dokumentów, będących przejawem teologii ekumenicznej konstruowanej wspólnie przez protestanckich i katolickich członków Grupy. W dalszej kolejności omówione zostaną te spośród nich, które charakteryzują Grupę i jednocześnie pozwalają na tak owocne jej funkcjonowanie. Zrealizowanie tego zadania wydaje się być użyteczne dla ekumenizmu w Polsce, szczególnie mając na uwadze potrzebę zbliżenia Kościoła katolickiego z Kościołami ewangelickimi.

Przeprowadzone gruntowne badania nad dokumentami, wypracowanymi w nieoficjalnym dialogu katolicko-protestanckim w Dombes¹³ pozwalają na

kreślił wyjątkowe znaczenie Paula Couturiera i Grupy z Dombes: „[L'Église catholique] a fait la sienne l'intuition admirable de l'abbé Paul Couturier, cet apôtre de l'unité des chrétiens, qui, il y a juste quatre-vingts ans cette année, était ordonné prêtre pour ce diocèse de Lyon. Je n'oublie pas que c'est lui qui a renouvelé la Semaine de prière pour l'unité et que, sur son initiative, est né le « Groupe des Dombes », qui, depuis près de cinquante ans toujours animé par son esprit de prière et de réconciliation, poursuit des échanges et des travaux visant à ouvrir des pistes de convergence dans notre recherche d'unité dans la foi” (*Jean Paul II en France, 4-7 octobre 1986*. [b.m.w.] 1986 s. 24).

¹² O wartości i znaczeniu tych dokumentów świadczą choćby komentarze i recenzje, jakie ukazują się w różnych środowiskach teologicznych i ekumenicznych. Gwoli przykładu dokument mariologiczny z 1997-1998 r. oceniano jako „kamień milowy na trudnej drodze ekumenicznego dialogu” (J. K u m a l a. *Maryja w symfonii zbawienia według Grupy z Dombes. „Salvatoris Mater”* 3:2001 nr 3 s. 298), „dokument niezwykły, [...] odważny, zrównoważony, głęboko uczciwy” (E. L a n n e. *Un événement œcuménique: le texte sur Marie du Groupe des Dombes. „Irénikon”* 70:1997 nr 2 s. 222), „wybitne teologiczno-ekumeniczne dzieło (*Meisterstück*)” (U. R u h. *Ökumene: Die Gruppe von Dombes appelliert an die Kirchen. „Herder Korrespondenz”* 45:1991 H. 4 s. 172.), „najcenniejsze w światowej literaturze dzieło z mariologii w ujęciu ekumenicznym” (N a p i ó r k o w s k i. *Odnajdywanie wzajemnego zrozumienia* s. 276).

¹³ Ich owocem jest rozprawa doktorska, obroniona w Instytucie Teologii Dogmatycznej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Zob. R. O b a r s k i. *Mariologiczne implikacje teologicznej metody Grupy z Dombes*. Lublin 2003. Mps Biblioteka KUL.

zaprezentowanie elementów teologicznej metody, które można traktować jako punkt wyjścia do podjęcia dyskusji oraz poszukiwania wskazówek potrzebnych do kontynuowania dialogu przez różnego rodzaju gremia i komisje ekumeniczne. Dombescy teologowie zatem proponują:

1. Uznawać Pismo święte za *norma normans*, czyli natchnione, najważniejsze i niezastąpione źródło w wierze i teologii, a Tradycję – wyznania wiary, pierwsze ekumeniczne Sobory, nauczanie Ojców Kościoła – jako „interpretatora” Pisma świętego (zasada *sola Scriptura* interpretowana inkluzywnie).

2. Łączyć ekumenizm doktrynalny z ekumenizmem duchowym – teologia powinna uwzględniać wymiar duchowy, być *theologia sacra*, „przenikniętą modlitwą”, uprawianą w duchu życzliwości i zrozumienia.

3. Podejmować wezwanie do nawrócenia, odnoszące się zarówno do płaszczyzny wiary poszczególnych Kościołów chrześcijańskich i ich wiernych, jak również do płaszczyzny uprawiania teologii.

4. Wypracowywać nowy język teologiczny, zachowujący tożsamość prawd wiary z uwzględnieniem samoświadomości każdego z wyznań, a jednocześnie umożliwiający dialog ze współczesnym człowiekiem, z uprawianą przez niego nauką i tworzoną kulturą.

5. Trwać w jedności wiary przy zachowaniu różnorodności w uprawianiu teologii, w formułowaniu dogmatycznych uzasadnień wiary oraz w pobożności.

6. Traktować studium historii Kościoła niepodzielonego oraz podzielonych już Kościołów wyznaniowych jako klucz hermeneutyczny dla teologicznej pracy.

7. Podejmować badania i konstruować teologiczny dyskurs na określony temat w trzech etapach (z których ostatni składa się z dwóch części): 1. nawrócone odczytanie historii Kościoła – dogmatów, myśli teologicznej, liturgii oraz pobożności; 2. ekumeniczna reлектura Pisma świętego jako kryterium oceny ewolucji w teologii i pobożności; 3. debata doktrynalna, prowadząca do wypracowania uzgodnień oraz przedstawienie propozycji nawrócenia (dzięki prześledzeniu rozwoju dogmatów i pobożności oraz odczytaniu świadectwa biblijnego członkowie Grupy rozróżniają pozateologiczne uwarunkowania zaistniałych podziałów w Kościele od faktycznych punktów spornych).

8. Zastosować dwie metodologiczne zasady uprawiania teologii pojednania – „skoncentrowanie chrystologiczne” (odnoszenie każdej prawdy wiary do centralnego dogmatu o Wcieleniu i Zbawieniu w Jezusie Chrystusie, czyli inkluzywnie rozumiane zasady *solus Christus, sola gratia* i *sola fide*)

oraz „skoncentrowanie dogmatyczne” (konstruowanie teologicznej wypowiedzi w kontekście szerokiego wachlarza chrześcijańskich prawd wiary, czyli zasada *hierarchii prawd* oraz koncentrowanie się na twierdzeniach wiary, a nie na systematyzacji teologicznej).

9. Przyjąć dwie metodologiczne zasady prowadzenia dialogu doktrynalnego – imperatyw „języka i klimatu biblijnego” oraz imperatyw „integracji stanowisk”

10. Uprawiać teologię ekumeniczną rozumianą jako wspólny wysiłek teologów wywodzących się z różnych tradycji chrześcijańskich (przy jednoczesnym zakorzenieniu w jednej wierze w Chrystusa, która powinna być przeżywana ze świadomością Kościoła podzielonego, poszukującego jedności, a zarazem wewnątrz konkretnej kościelnej wspólnoty wyznaniowej).

Dombescy teologowie, wykorzystując w swojej pracy wymienione powyżej elementy teologicznej metody, traktują je jako jedną integralną całość. Z racji ograniczonych możliwości prezentacji w niniejszym artykule, zostaną przybliżone dwa elementy, które nadają Grupie z Dombes szczególny charakter i znaczenie na tle pracy innych komisji dialogu doktrynalnego¹⁴ Chodzi mianowicie o zasadę łączenia ekumenizmu doktrynalnego z ekumenizmem duchowym oraz o wezwanie do nawrócenia.

1. *Modlitwa...*

Teologia, jaką wspólnie konstruują protestanci i katolicy członkowie Grupy z Dombes, charakteryzuje się przede wszystkim uwzględnieniem wymiaru duchowego. Zgodnie z zamysłem założyciela Grupy jest to teologia pełna modlitwy, „przeniknięta modlitwą” (*une théologie toute ruisselante de la prière*)¹⁵ W liście do Paula Couturiera pastor Richard Bäumlín pisał na początku lat czterdziestych, mając na uwadze osiągnięcie celu, jakim jest jedność Kościoła, że „teologia będzie miała swój konieczny wkład w takiej mierze, w jakiej będzie teologią «modlącą się», zrodzoną z modlitwy, *theo-*

¹⁴ Drugi z przedstawionych tu elementów (nawrócenie) został już wraz z innymi – wymienionymi w punktach 7., 8. i 9. – zaprezentowany w szerszym ujęciu w przywołanym artykule: O b a r s k i. *Metodologiczne założenia teologii Grupy z Dombes* s. 5-59. Pozostałe elementy dombeskiej metody wymagają natomiast osobnego opracowania.

¹⁵ Autorem tego sformułowania, przejętego przez Paula Couturier, jest reformowany pastor Henry Bruston, członek Grupy w latach 1951-1973 (jej przewodniczący w latach sześćdziesiątych). Zob. H. B r u s t o n. *Une théologie ruisselante de prière*. „Horizons protestants” 1973 nr 11 s. 10-13.

logia sacra”¹⁶ Owocem takiej postawy modlitwy, zanoszonej „przed tron Boga” będzie świadomość, że „ziemskie granice nie sięgają nieba, a modlitwa daje dzieciom Bożym królewską moc”¹⁷

Kluczem do zrozumienia dzieła Couturiera, które miało i ma nadal swoje odzwierciedlenie w pracach Grupy, jest wzywanie Ducha Świętego, aby prowadził podzielonych chrześcijan ku jedności, o jaką prosił Ojca Jezus Chrystus: „aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w nas jedno” (J 17, 21). Drogą do tego celu winna być stała, żarliwa modlitwa jako niezastąpiony element dialogu doktrynalnego. Wspólna modlitwa była dla założyciela Grupy – i pozostaje do dzisiaj – jedną z najistotniejszych „strategii” ekumenicznych. Dostrzegając w każdej modlitwie o jedność, w jaką angażują się chrześcijanie różnych wyznań, przejaw istnienia „niewidzialnego klasztoru”, Couturier zadawał retoryczne pytanie: „Czyż nie takiej postawy «duchowego współzawodnictwa», szczerego, głębokiego, żarliwego, oczekuje Ojciec, aby zrealizować widzialną jedność Ciała Kościoła, aby uczynić wszystkie konieczne cuda dla ponownego zjednoczenia w swoim widzialnym Kościele tych wszystkich, którzy Go kochają i którzy zostali w sposób widzialny naznaczeni pieczęcią chrztu?”¹⁸

Ekumenizm duchowy, którego serce stanowi modlitwa o jedność, jest – posługując się wyrażeniem Pierre’a Michalona¹⁹, długoletniego członka Grupy z Dombes – „autentycznym klimatem, w którym urzeczywistnia się praca teologiczna”²⁰ Teolog ten z przekonaniem świadczył o tym, że ekumenizm duchowy jest „cennym światłem «Grupy z Dombes» w jej pracy badawczej. Teologia będzie dawać owoce «w takiej mierze, w jakiej będzie modlitewna», To, co jest prawdziwe w każdym autentycznym wysiłku

¹⁶ „L’Unité de l’Église Chrétienne sera, à l’œuvre des hommes, moins le travail des théologiens que celui des « priants ». Et la théologie donnera sa contribution nécessaire dans la mesure où elle sera « priante », une théologie née de la prière, *theologia sacra*” (*Œcuménisme spirituel: les écrits de l’abbé Paul Couturier*. Présentation et commentaire par M. Villain. Tournai 1963 s. 151). Por. Clifford, jw. s. 41-42.

¹⁷ *Œcuménisme spirituel: les écrits de l’abbé Paul Couturier* s. 151.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Był jednym z najbardziej dynamicznych jej członków w latach 1947-1986; należał do grona duchowych spadkobierców ekumenicznych idei Abbé Couturiera. Swoją ziemską posługę Bogu i Kościołowi zakończył w dniu 2 stycznia 2004 r. w wieku 92 lat. Zob. więcej na temat Pierre’a Michalona w artykułach: *Pierre Michalon nous a quittés. Chronique des Églises – France*. „Irénikon” 78:2004 nr 1 s. 149-151; C. Aubé-Elie, *Décès du P. Pierre Michalon pionnier de l’œcuménisme* „Unité des Chrétiens” 2004 nr 134 s. 36.

²⁰ P. Michalon. *L’œcuménisme spirituel*. „Unité des Chrétiens” 1995 nr 98 s. 8.

teologicznym, jest też oczywiste w dialogu międzywyznaniowym”²¹ Dlatego dialog ekumeniczny tylko wtedy może przynieść owoce, gdy jest prowadzony w duchu modlitwy. Gdy modlitwa towarzyszy pragnieniu przezwyciężenia nieporozumień, wzajemnego poznania odmiennych stanowisk teologicznych i argumentacji, wówczas mogą spełniać się słowa obietnicy Chrystusa: „A o cokolwiek prosić będziecie w imię moje, to uczynię, aby Ojciec był otoczony chwałą w Synu. O cokolwiek prosić mnie będziecie w imię moje, Ja to spełnię” (J 14, 13-14).

Nie bez znaczenia jest miejsce corocznych spotkań Grupy. Nieprzypadkowo odbywały się one w miejscach modlitwy – w katolickim klasztorze zakonu trapistów w Dombes, w domu rekolekcyjnym protestanckiego bractwa w Présinge, w ekumenicznej wspólnotcie Taizé czy (od 1998 r.) w klasztorze sióstr benedyktynek w Pradines. Owoce pracy – według teologów uczestniczących w dialogu – są możliwe dzięki atmosferze braterstwa „wzmocnionej życiem duchowym, podtrzymywanym modlitwą zakonników z Opactwa, którego imię Grupa nosi z wdzięcznością, pokorą i odpowiedzialnością”²²

Teologowie z Dombes chcą zatem łączyć intelektualny wysiłek z modlitewnym odniesieniem do Boga. Maurice Villain²³, autor duchowego wpro-

²¹ Tamże.

²² Grupa z Dombes. *Maryja w Bożym planie i w komunii świętych*. Tł. R. Obarski. „Salvatoris Mater” 3:2001 nr 4 s. 285. Tradycja liturgiczna Grupy z Dombes ma swoją historię. W pierwszych latach członkowie wspólnoty wspólnie odmawiali psalmy, modlitwę brewiarzową (kompletę), uczestniczyli w wieczornej liturgii w miejscowym kościele katolickim, a jeden raz byli obecni na Wieczery Pańskiej, sprawowanej przez pastora. Jednakże już od 1945 r., kiedy to katolicy nie otrzymali zgody na uczestnictwo w protestanckiej liturgii eucharystycznej, konsekwentnie również ewangelicy nie byli zapraszani na katolicką Mszę świętą z wyjątkiem sytuacji, gdy sami protestanci dobrowolnie uczestniczyli w Eucharystii w opactwie w Dombes, sprawowanej przez trapistów w intencji dialogujących ze sobą członków Grupy. Por. Villain. *Histoire du groupe* s. 10-11. Jeden raz w historii Grupy, 7 września 1972 r. (czas publikacji uzgodnienia o Eucharystii), uzyskawszy pozwolenie władz kościelnych, katolicy i protestanci teologowie wspólnie sprawowali Eucharystię. Zob. Malewicz, jw. s. 13; S. Nagy. *Dombeski Ośrodek Ekumeniczny, Groupe des Dombes*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 4. Lublin 1983 kol. 56. Villain pisał o tym wydarzeniu: „Ce fut notre plus beau jour [...]: le Christ nous avait littéralement transformés, bien au-delà de toutes les discussion. Nous avons donnâtes le baiser de paix avec émotion et les agapes qui suivirent, où nous observons d’ordinaire le silence et signe de pénitence, furent une explosion de joie” (*Vers l’Unité: itinéraire d’un pionnier: (1935-1975) Maurice Villain*. Éd. posthume des Mémoires M. Villain. Dinard 1986 s. 64).

²³ Był członkiem Grupy w latach 1942-1976 (jej współprzewodniczącym od śmierci Couturiera w 1953 r. do 1973 r.). Por. B. S e s b o ü é. *Vers une même foi eucharistique?* „Études” 12:1972

wadzenia do wrześniowej sesji w 1956 r., zapraszał uczestników spotkania do modlitwy, aby „te dni modlitwy i pracy teologicznej [...] prowadziły do osobistego spotkania z żywą osobą Ducha Świętego”²⁴ Owocem modlitwy wspólnotowej, która miała miejsce również przed konferencjami, dyskusjami, było stworzenie atmosfery sprzyjającej prowadzeniu dialogu i wypracowywaniu uzgodnień. „To świadome zanurzanie się w liturgię katolicką i protestancką uczyło w sposób egzystencjalny teologii i ducha tych, z którymi prowadziło się rozmowy. Ekumenizm duchowy tworzył atmosferę sprzyjającą dialogowi doktrynalnemu”²⁵

Łączenie ekumenizmu duchowego z ekumenizmem doktrynalnym wynikało zatem z uznania ich za nierozdzielne elementy tej samej metody teologicznej. W myśli i działaniu założyciela Grupy oraz jej członków można dostrzec jednoznaczny postulat, aby uwzględniać ekumenizm duchowy, gdyż on „w sposób konieczny prowadzi do ekumenizmu doktrynalnego, którego jest niezastąpioną «sprężyną»”²⁶

2. w kontekście zrozumienia, życzliwości i braterstwa

Doświadczenie kilkudziesięciu lat istnienia Grupy pozwoliło jej członkom na uświadomienie sobie prawdy, że uprawianie teologii ekumenicznej, „przenikniętej modlitwą” jest możliwe jedynie w duchu życzliwości i zrozumienia. Klimat życzliwości między dialogującymi stronami w znaczącym stopniu wpływał bowiem na wzajemne zrozumienie. Zamiast postawy polemiki dombescy teologowie zdecydowali się na życzliwe prezentowanie stanowisk oraz zapoznanie się z poglądami drugiej strony²⁷ Skutki przyjęcia takich metodologicznych założeń dialogu okazały się dobroczynne zarówno na płaszczyźnie merytorycznej, jak i psychologicznej. Słuszne jest stwierdzenie

nr 336 s. 912. Wymiernym owocem jego zaangażowania w pracach Grupy było opracowanie katolickich zasad ekumenizmu. M. Villain. *Introduction à l'œcuménisme*. Tournai 1964⁴

²⁴ Słowa Villaina cytuje Rocher, jw. s. 64.

²⁵ Napiórkowski. *Eucharystia w dialogu* s. 30. Podobne spostrzeżenia, dotyczące atmosfery modlitw organizowanych zawsze z aprobatą zwierzchników kościelnych, formułuje Clifford: „These times of common prayer, observed with the greatest discretion and with the full authorization of church leaders, nourished an existential experience of Christian unity and stirred up a greater reciprocity” (jw. s. 42).

²⁶ Villain. *Histoire du groupe* s. 14.

²⁷ O czym świadczą słowa pastora Bäumlina: „Il s'agissait d'abord de nous connaître. Ah! Que les chrétiens se connaissent peu! Pour porter un jugement sur les confessions chrétiens, nous devrions lire moins leur écrits polémiques ou apologétiques, que leurs prières, leur union intime avec le Christ” (*Paul Couturier. Apôtre de l'Unité. Témoignages*. Lyon 1954 s. 146).

w jednym z komentarzy, „że atmosfera zrozumienia, jaka się wytworzyła w Grupie, była atmosferą wzajemnego i głębokiego zaufania. Świadczy o tym fakt, że odważono się na podjęcie tematów wcale nie łatwych dla obu wyznań, a nawet takich, które stanowią jądro kontrowersji”²⁸

Na temat spotkań w Dombes Villain pisał m.in.: „Bezpośredni kontakt powodował zanikanie uprzedzeń i fałszywych problemów, wskazywał na właściwe trudności, ponownie wypośrodkowywał stanowiska, wprowadzone w stan nierównowagi z powodu klasycznych kontrowersji, sprzyjał wyjaśnianiu słownictwa, krótko mówiąc prowadził do serdecznego i otwartego zrozumienia”²⁹ Pierwsze spotkania służyły zatem w głównej mierze wzajemnemu poznaniu, nawiązaniu kontaktu i stworzeniu więzi, łączących podzielonych dotychczas braci. „Wybornym owocem” sesji wrześnieowych było na nowo odkrywane chrześcijańskie braterstwo. Teologowie, uczestniczący także dzisiaj w spotkaniach Grupy z Dombes, wyrażają to samo pragnienie, aby dążyć do pełnego wzajemnego zrozumienia, do wspólnego i zgodnego pojmowania „prawdy, jaką jest Osoba Jezusa Chrystusa” Pomimo wciąż istniejących różnic i przeszkód, chcą sobie okazywać trwałą przyjaźń, dawać sobie nawzajem odwagi, aby wspólnie postępować naprzód w metodycznym i dobrze zorganizowanym dialogu doktrynalnym³⁰

Z czasem między członkami Grupy zrodziła się taka głębia wzajemnego poznania i życzliwości, prowadząca do zbudowania relacji przyjaźni, że można już było mówić o nowym etapie. Joseph de Baciocchi³¹ wskazuje na 1964 r. ja-

²⁸ Malewicz, jw. s. 24.

²⁹ Villain. *Histoire du groupe* s. 16. Por. Napiórkowski. *Eucharystia w dialogu* s. 31-32. Podkreślić tu należy fakt, że tak określona metoda wyprzedza o ponad trzydzieści lat sformułowanie podobnych zasad dialogu w dyrektorium ekumenicznym Kościoła katolickiego z 1993 r.: „Dialog ekumeniczny pozwala członkom różnych Kościołów i Wspólnot eklezjalnych dojść do wzajemnego poznania, do zidentyfikowania treści wiary i praktyki, jakie są im wspólne, jak też punktów, w których się różnią. Będą się starali zrozumieć korzenie tych różnic oraz właściwie ocenić miarę, w jakiej stanowią one rzeczywistą przeszkodę do wspólnej wiary” (Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan. *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* nr 172).

³⁰ Jak trudne były tego początki, opisuje Villain, przywołując metaforę sformułowaną podczas jednego z pierwszych spotkań przez ks. Chaîne’a, który „porównując naszą [Grupy – R. O.] sytuację do szczeliny między dwoma ścianami lodowymi, powiedział: «Szczelina ta nie sięga aż do samego dna, albowiem posiadamy pewną podstawę: Jezusa Chrystusa». Ale trzeba było wystrzegać się iluzji! Jeśli szczelina wydawała się nam cienka w niektórych momentach, to ukrywała przepaść” (Villain, *Histoire du groupe* s. 11).

³¹ Nie mniej zasłużony długoletni członek Grupy (w latach 1950-1990, a jej współprzewodniczący od 1974 do 1985 r.), jeśli chodzi o wypracowanie metody teologicznej.

ko rozpoczynający okres, w którym „uczestnicy spotkań stają w mniejszym stopniu «twarzą w twarz», a bardziej «ramię w ramię» we wspólnym poszukiwaniu odpowiedzi Kościoła na potrzeby świata i swoich własnych członków”³²

Nie chodzi więc o czysto akademicki, doktrynalny dialog. Określanie Grupy z Dombes jako „wspólnoty braterskiej” najlepiej wyraża klimat panujący podczas wrześniowych spotkań. W 1997 r. dwaj członkowie Grupy, protestant i katolik, w sposób pełen uroku opowiadają o atmosferze, w jakiej dombeski spotykają się, modlą i pracują. Już sam tytuł wypowiedzi Alaina Blancy’ego³³ – „hugenoty”, jak go z sympatią określa jego współtowarzysz, Henri Denis, „papista” – mówi sam za siebie: „Ośmielać się żyć jako bracia w Grupie z Dombes”³⁴ „Papista” zaś potwierdza: „braterstwo, oto słowo-klucz opisujące nasze relacje”³⁵

O wciąż obecnej w pracach Grupy z Dombes atmosferze braterstwa i istotnym dla współdziałania z sobą wszystkich jej członków poczuciu życzliwości oraz wzajemnego zrozumienia świadczy wypowiedź młodego pastora, uczestniczącego po raz pierwszy we wrześniowym spotkaniu w Dombes w 1992 r.: „Wracam zachwycony tym wszystkim, co usłyszałem oraz jakością braterskiego dialogu. Zachwycony, a nawet poruszony tak bardzo, że – dzięki Bogu – odjeżdżam inny niż przyjechałem”³⁶

3. Nawrócenie

W okresie po II wojnie światowej, gdy istniejące w środowisku pozakatolickim ekumeniczne ruchy „Wiara i Ustrój” oraz „Życie i Działanie” przekształciły się w Światową Radę Kościołów, w środowiskach katolickich

³² J. de B a c i o c c h i. *Fidélité dogmatique et recherche œcuménique*. „Foi et Vie” 70:1971 nr 2-4 s. 16. Por. C l i f f o r d, jw. s. 69.

³³ Postać tego reformowanego pastora, teologa o wielkiej wrażliwości i pracowitości, wymaga osobnego studium. Jego śmierć 30 września 2000 r. pozbawiła Grupę jednego z najbardziej twórczych uczestników dialogu protestancko-katolickiego (był jej członkiem od 1968 r.). Zob. artykuły poświęcone jego osobie: *Le Pasteur Alain Blancy*. „Chrétiens en marche” 2001 nr 69 s. 4-5; *In memoriam – Alain Blancy (1927-2000)*. „Istina” 47:2000 nr 1 s. 75-76.

³⁴ A. B l a n c y. *Oser vivre en frère au Groupe des Dombes*. „Trajets 4” 1997 nr 37 s. 117-127.

³⁵ H. D e n i s. *La vie au Groupe des Dombes*. „Trajets 4” 1997 nr 37 s. 128.

³⁶ *Lettre à la rédaction de „Le Trait d’Union”* de 16.10.1992 [wypowiedź przywołana w liście A.-E. Goutagny’ego, sekretarza Grupy do 2000 r. – list znajduje się w dombeskim archiwum w Lyonie]. Grupa z Dombes z pewnością realizuje zamysł takiego ekumenizmu, o jakim mówił Jan Paweł II w encyklice *Redemptor hominis*: „Prawdziwa działalność ekumeniczna oznacza otwartość, zbliżenie, gotowość dialogu, wspólne szukanie prawdy w jej pełnym znaczeniu ewangelicznym i chrześcijańskim” (RH nr 6).

panowało powszechne przekonanie, że biblijna kategoria nawrócenia oznaczała w głównej mierze przejście do Kościoła katolickiego³⁷. Te znaki czasu stały się dla Couturiera i całej Grupy z Dombes wezwaniem, aby pogłębiać rozumienie nawrócenia w sensie ciągłego zwracania się ku Chrystusowi każdego wierzącego i każdego Kościoła wyznaniowego.

W 1985 r. Grupa z Dombes rozpoczęła pracę nad dokumentem, w którym sformułowała istotę swojej własnej metody teologicznej. Biorąc pod uwagę poprzednie tezy i dokumenty, w których pojawiała się wielokrotnie prośba o nawrócenie Kościołów (od 1969 r.), teologowie z Dombes określili to, co wydaje się sednem nie tylko dialogu ekumenicznego, ale i uprawianej w duchu ekumenicznym teologii. Chodzi o paradygmat nawrócenia, oznaczający „wezwanie Kościołów, zaangażowanych w dialog ekumeniczny, do konkretnych aktów *metanoi*”³⁸, co pozwoli na pełniejsze kształtowanie tożsamości poszczególnych Kościołów, a przede wszystkim na poszukiwania takiej jedności chrześcijan, która będzie się charakteryzować odnajdywaniem „wierności wobec Pana, gdyż będąc wierne Panu i idąc ku Niemu, wspólnoty chrześcijańskie wyraźniej zbliżają się jedne ku drugim”³⁹.

Jednym z najistotniejszych wniosków, do jakich dombescy teologowie doszli po wielu latach dialogu, jest stwierdzenie, że tożsamość każdego z wyznań nie może pogłębiać się bez podjęcia wysiłku stałego nawrócenia, zmiany. Taka logika, jak stwierdzili autorzy dokumentu, w pierwszej chwili wydaje się być sprzecznością, prowadzi jednak do ukonstytuowania się tożsamości, która nie może „przetrwać, czy to na poziomie osobowym, czy też eklezjalnym, bez nieustannego i ciągłego nawrócenia”⁴⁰.

Do nie mniej ważnych stwierdzeń dochodzą dombiści, gdy określają tożsamość i nawrócenie na trzech poziomach: w odniesieniu do tego, czym jest chrześcijaństwo, Kościół i wyznanie⁴¹. Otóż tylko wtedy, gdy tożsamość

³⁷ Por. A. Skowronek. *W trzydziestolecie Dekretu o ekumenizmie*. „Ateneum Kapłańskie” 123:1994 nr 512 s. 34.

³⁸ Groupe de Dombes. *Pour la conversion des Églises. Identité et changement dans la dynamique de communion*. Paris 1991 s. 9 [dalej: PCE].

³⁹ PCE s. 7. Ponad dwadzieścia lat wcześniej Grupa sformułowała podobny wniosek: „Nous ne pouvons pas aboutir à l'unité par le seul accord théologique. Il y faut une conversion (méta-noia) *ecclésiale*, où chaque Église reconnaisse ses manques” (*Thèses 1969. Église et Esprit Saint II*. PcomE s. 31).

⁴⁰ PCE s. 10.

⁴¹ Zob. PCE nr 54-55 oraz komentarz w jednej z recenzji tego dokumentu: L. Górka. *O nawrócenie Kościołów. Tożsamość i przemiana w realizacji wspólnoty*. „Roczniki Teologiczne” 42:1995 z. 7 s. 229.

chrześcijańska jest traktowana jako wartość podstawowa, możliwa jest odnowa Kościoła i oczyszczenie tożsamości eklezjalnej każdego z podzielonych Kościołów, a tożsamość konfesyjna oznacza wówczas akceptację możliwych różnicowań wyznaniowych przy jednoczesnym trwaniu we wspólnocie niepodzielonej wiary⁴² Gdy jest inaczej, to znaczy gdy absolutyzuje się tożsamość konfesyjną, przyznając jej pierwszorzędne znaczenie, wówczas tak tożsamość chrześcijańska, jak i eklezjalna zostają osłabione⁴³

Postulat nawrócenia Kościołów, zaprezentowany przez dombeskich teologów w dokumencie *Pour la conversion des Églises*, oznacza podejmowanie różnych zadań na wielu płaszczyznach:

1. Uznanie istniejących braków przez każdy z Kościołów. Chodzi o postawę skruchy (biblijny termin *metanoia* dombiści w swoich tekstach tłumaczą jako nawrócenie – *conversion* lub skrucha – *repentance*), gdyż – jak stwierdza Grupa w tezie z 1969 r. – „nie możemy dążyć do jedności przez samą zgodę teologiczną. Konieczne jest nawrócenie (*metanoia*) eklezjalne, w którym każdy Kościół uznaje swoje braki”⁴⁴

2. Realizowanie zasad *Ecclesia semper reformanda*⁴⁵ oraz *Reformatio vera in unitatem reducit* (prawdziwa reforma prowadzi do jedności)⁴⁶ Według teologów z Dombes wezwanie do reformy nie znajduje jeszcze dzisiaj pełnej akceptacji u wszystkich chrześcijan. Wyrażają więc przekonanie, złączone z nadzieją na jego spełnienie, że aby odsunąć zgorzenie wynikające z podziałów w chrześcijaństwie, konieczne jest nawrócenie Kościoła katolickiego, Kościołów Reformacji i innych, nie reprezentowanych w Grupie z Dom-

⁴² Zob. PCE nr 35, 46. Por. Górka, jw. s. 229.

⁴³ Zob. PCE nr 34. L. Górka, odnosząc się do takiego wniosku Grupy, stwierdza, że „tak postawiona teza potrafi fascynować i trudno odmówić jej istotnych elementów prawdziwości” (jw. s. 229). Autorzy dombeskiego dokumentu stwierdzają, że w opisanej sytuacji konfesyjność zmienia się w konfesjonalizm, który powoduje lub objawia podział poprzez odwrócenie „porządku pierwszeństwa trzech tożsamości i nawróceń” (PCE s. 12).

⁴⁴ *Thèses 1969* II. PcomE s. 31.

⁴⁵ Zob. PCE nr 42. Dombiści, powołując się na badania E. Mülhaupta (*Immer währende Reformation? W: Luther im 20. Jahrhundert. Aufsätze*. Göttingen 1982 s. 267), datują to wyrażenie na XVII wiek, autorstwo przypisując pietyście, Jodokowi von Lodenstein (1620-1677), a nie, jak się sądzi, reformatorom protestanckim z XVI wieku. Zob. PCE nr 117 przyp. 3.

⁴⁶ Przypominają, że autorem tego sformułowania jest Jan Amos Komeński. Por. PCE nr 117 Podobna myśl znalazła się trzysta lat później w Dekrecie o ekumenizmie, który ukazując związek eklezjalnej odnowy z dążeniem ku jedności chrześcijan podkreślił, że „do pielgrzymującego Kościoła kieruje Chrystus wołanie o nieustanną reformę, której Kościół, rozpatrywany jako ziemski i ludzki instytucja, wciąż potrzebuje” (DE 6).

bes⁴⁷ Łączy się to z usłyszeniem przez wszystkich głosu Pana, wzywającego do „uznania swojej tożsamości poprzez wyznanie swoich błędów wraz z odnawianiem wiary ewangelicznej i apostołskiej, a nie z upieraniem się i zastęgnięciem we własnym wyznaniu”⁴⁸

3. Nawrócenie wyznaniowe (*conversion confessionnelle*). Dotyczy ono podejmowania wysiłków ściśle ekumenicznych przez podzielone Kościoły w celu odnalezienia pełnej komunii⁴⁹ Każde z wyznań powinno przeanalizować przyzwyczajenia, jakie są dziedziczone i kultywowane w jego tradycji eklezjalnej. Łączy się to również z postulatem poddawania w wątpliwość stereotypów i wyobrażeń, dotyczących drugiej strony dialogu, często będących jej karykaturami.

4. „Nawrócenie serca i mentalności” Nawrócenie wyznaniowe, aby mogło przynosić owoce, winno znajdować wyraz zarówno w podejmowanych praktycznych działaniach, jak i w przemianie mentalności. Dombeskim teologom chodzi o dokonywanie zmian, obejmujących tak wewnętrzne, duchowe dyspozycje, jak i kościelne instytucje w ich funkcjonowaniu oraz strukturach⁵⁰

5. Służebny charakter teologii i niewystarczalność wyrazu prawd wiary. Ważnym wymiarem zastosowania postulatu nawrócenia jest konieczność poddawania funkcjonującego systemu teologicznego procesowi relatywizacji w odniesieniu do prawd wiary. Celem teologii jest wyjaśnianie prawd wiary, szukanie nowego sposobu na wyrażenie ich istotnej i zasadniczej treści⁵¹ Wiąże się to niekiedy z koniecznością odejścia od dotychczas funkcjonującej interpretacji teologicznej, obowiązującej w tradycji zarówno katolickiej, jak i protestanckiej. Nawet najbardziej rozpowszechniony i uznany teologiczny system wyjaśniania prawd wiary nie jest w stanie objąć jej pełni. Dlatego słuszny jest postulat nawrócenia w teologii, czyli dokonywania zmian w systemie tak, aby lepiej wyrażał to, co jest istotą prawd wiary. Tożsamość teologii, na zasadzie analogii do tożsamości eklezjalnej czy wyznaniowej, jest bowiem procesem dynamicznym.

⁴⁷ Zob. PCE s. 8.

⁴⁸ PCE s. 8. Taki proces w przypadku katolików jest możliwy choćby na drodze stawiania sobie pytań, jakie sformułował Baciocchi: „Dira-t-on que le dogme catholique est sans reproche ? Peut-être, mais n'arrive-t-il pas que, tout en affirmant une vérité, on la durcisse et la rende inacceptable aux autres par sa manière de l'affirmer et de la défendre ? N'arrive-t-il pas qu'on ait tort dans sa manière d'avoir raison ?” (*Accords des Dombes* s. 165-166).

⁴⁹ Zob. PCE nr 45.

⁵⁰ Zob. PCE nr 36.

⁵¹ Por. B a c i o c c h i. *Accords des Dombes* s. 165.

7 Przewartościowanie wzajemnych sądów i otwartość na wartości w innych tradycjach. Sądy o kształcie wiary i teologii innych tradycji chrześcijańskich powinny być poddawane ciągłemu sprawdzaniu, konieczna jest również postawa otwartości na dobra i wartości, jakie stały się udziałem innych chrześcijan⁵² Jednocześnie nie chodzi o to, aby jedna strona domagała się nawrócenia od drugiej, ale o wzajemne pomaganie sobie „w poszukiwaniu chrześcijańskiej autentyczności i pełni, co dla jednych i dla drugich oznacza nawrócenie i jednocześnie wzajemne ubogacenie oraz pogłębienie”⁵³

Grupa z Dombes, kreśląc taki obraz nawrócenia w Kościele, jednocześnie zastrzega, że chodzi przede wszystkim o przemianę wewnątrz swojej wspólnoty wyznaniowej w taki sposób, aby nadal pozostawać wiernym sobie. „Każda rodzina konfesyjna może wyrażać sens duchowego nawrócenia jedynie w swoim języku i w granicach wytyczonych przez swoją wiarę”⁵⁴ Wkraczając na drogę nawrócenia, szukając ścieżek ku pojednaniu w Chrystusie, wyrażonemu we wspólnotcie wiary, nie jest w żaden sposób zobowiązana do „wypierania się tego, co jest w jej przeszłości błogosławieństwem Boga, do relatywizowania swojej wiary w obdarowaniach, jakie otrzymała, czy też do czynienia kompromisu dla ułatwienia jedności”⁵⁵

Poza tym tylko wtedy, gdy potrzeba nawrócenia zrodzi się wewnątrz własnego wyznania, może przynieść dobre owoce, wśród których znajdzie się odkrywanie elementów łączących podzielone wspólnoty oraz dostrzeganie elementów różniących, choć możliwych do uzgodnienia. Wśród rozbieżności niejednokrotnie mogą bowiem znaleźć się i takie, które okażą się uprawnione, a co ważniejsze nie raniące komunii w Chrystusie⁵⁶

Ostatecznie „nawrócenie jest przede wszystkim nawróceniem do Boga Jezusa Chrystusa i w konsekwencji pojednaniem braterskim między Kościołami, poszukującymi pełnej komunii i pełnego, wzajemnego uznania kościelnego. A to, choć nie bez szkody dla tożsamości wyznaniowej, jednak dla

⁵² PCE nr 48. Baciocchi, przywołując wezwanie soborowe, by katolicy z radością uznawali wartości chrześcijańskie, mające źródło we wspólnym dziedzictwie i obecne u braci oddzielonych (DE nr 4), stwierdzał w 1968 r.: „L'unité ne être légitime et authentique sans que, finalement, les Protestants s'y retrouvent *plus* évangéliques, les Catholiques et les Orthodoxes *plus* profondément fidèles à la Tradition (donc à l'Écriture) et ainsi de suite. Nous avons à reculer nos limites respectives en intégrant nos valeurs réciproques” (*Les thèses* s. 40).

⁵³ T e n ż e. *Accords des Dombes* s. 166.

⁵⁴ Groupe des Dombes. *Pour une réconciliation des ministères. Commentaire*. PcomE s. 77.

⁵⁵ Tamże s. 80.

⁵⁶ Por. PCE s. 8-9.

oczyszczenia i pogłębienia ewangelicznego”⁵⁷ Dombescy teologowie, po przeprowadzeniu studium biblijnego na temat nawrócenia, sformułowali jeszcze dalej idący wniosek, prowadzący do stwierdzenia, że nawrócenie jest przeciwieństwem utraty tożsamości. Tożsamość i nawrócenie bowiem są zbieżne, stanowią dwie strony tego samego procesu bycia wiernym Chrystusowi. Dlatego nic nie może dyspensować żadnego z Kościołów wyznaniowych od wejścia na drogę skruchy i zmiany⁵⁸

III. PODSUMOWANIE

Od samych początków aż do dnia dzisiejszego spotkania katolickich i protestanckich teologów z Dombes charakteryzowały się bogactwem refleksji teologicznej, modlitwą, wzajemnym zrozumieniem i nieustannym poszukiwaniem jedności na płaszczyznach zarówno życia wiarą i z wiary, jak i doktryny. Stopniowe wzajemne poznawanie się i uczenie drugiej strony dialogu pozwoliło im zawrzeć przyjaźń, zbudować wspólną modlitwy, odnaleźć wspólną płaszczyznę doktrynalnej debaty oraz wejść na drogę nawrócenia. Co może zaskakiwać, do istotnych odkryć, mających znaczenie metodologiczne dla prowadzenia dialogu ekumenicznego, dombiści doszli już w pierwszym okresie istnienia Grupy, choć oczywiście z czasem zostały one później pogłębione, uporządkowane i zastosowane do konkretnych problemów, tematów, sytuacji. Tuż po wojnie, w 1946 r., jeden z bardziej znanych członków Grupy (także z racji członkostwa we wspólnocie z Taizé), Max Thurian, wskazywał na charakterystyczne elementy metody Grupy z Dombes:

Nasz wysiłek ekumeniczny polega na przemyśleniu chrześcijańskich dogmatów w duchu żarliwej modlitwy, braterskiej miłości, intelektualnej lojalności i kościelnej dyscypliny. Pragnęlibyśmy zaprosić Kościół do duchowego nawrócenia, które prowadzi go do oczyszczenia dogmatów, a następnie do ponownego skoncentrowania swojego życia na prawdach istotnych. Nasza ekumeniczna metoda polega na absolutnej wierności Pismu świętemu, które może być interpretowane jedynie w Kościele; w pełnym podporządkowaniu i w potrzebie jedności, która nas popycha do szerszego zrozumienia wszystkich tradycji kościelnych; w pozbyciu się wszystkich polemicznych wyrażenń dogmatycznych, przez które

⁵⁷ PCE nr 51. Zob. też nr 43.

⁵⁸ Por PCE s. 16. „Tekst dokumentu dowodzi, że chrześcijańska i kościelna tożsamość przez ruch nawrócenia skierowana jest ku wspólnemu centrum, tak że w gruncie rzeczy jedynie poprzez stałe nawrócenie tożsamość zachowuje swoją żywotność i autentyczność” – pisze w komentarzu L. Górka (jw. s. 227).

sobory, synody niekiedy zubożały prawdę broniąc jej całościowo; we wzajemnym poszukiwaniu prawd zaniedbanych w jednej tradycji, wydobytych na jaw w drugiej”⁵⁹

O owocności zatem katolicko-protestanckich spotkań w Dombes i prowadzonych w jego ramach badaniach teologicznych zdecydowała w znacznej mierze postawa uczestników dialogu, wola zrozumienia i wzajemna uwaga, zdolność i wola słuchania, modlitwa i wspólne zwracanie się do źródeł.

Dombiści, podejmując ekumeniczne powołanie i zarazem wyzwanie, z jednej strony są otwarci w swoich badaniach na łaskę Chrystusa zmartwychwstałego, dzięki której odnajdują stałą i niezastąpioną radość ze stopniowo odkrywanej jedności, katolickości, apostołskości i świętości Jego Kościoła. Z drugiej natomiast strony wysiłek włożony w kształtowanie teologicznej refleksji spożytkowują również na formułowanie konkretnych propozycji, które powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w doktrynie, duszpasterstwie i duchowości każdego z podzielonych chrześcijańskich Kościołów.

W tym miejscu należy podkreślić, że uwagi zapisane w artykule odnoszą się do minionego okresu istnienia Grupy. Oznacza to, że metoda stopniowo wypracowywana przez dombeskich teologów nie prowadzi do statycznej koncepcji uprawiania teologii interkonfesyjnej, niepodlegającej zmianie. Katolicy i protestanci członkowie Grupy nie rezygnują z dalszego wysiłku w poszukiwaniach odpowiedniego kształtu dla swoich ekumenicznych badań, biorąc pod uwagę dynamiczny charakter relacji między Kościołami, w tym prowadzonych oficjalnych dialogów międzykościelnych. Sekretarz Grupy z Dombes, ks. Pierre Lathuilière, umożliwiając nieco wejrzenie w jej plany i zamierzenia, informuje, że przyszłe spotkanie dombistów w Pradines, we wrześniu 2005 r. „będzie sesją przemiany (*transition*): nastąpi ewaluacja wykonanej pracy, wybór nowego tematu, a nawet nowej metody”⁶⁰

Tym niemniej teologiczno-metodologiczna propozycja, jaką można odczytać z dotychczasowych przedsięwzięć Dombeskiego Ośrodka Ekumenicznego, stanowi cenny wkład w poszukiwanie paradygmatu uprawiania teologii chrześcijańskiej, której jednym z zasadniczych zadań jest eksplikacja prawd wiary, prowadząca do odnalezienia pełnej eklezjalnej komunii.

⁵⁹ List z 24 stycznia 1946. Archive Couturier. Cyt. za: Clifford, jw. s. 65.

⁶⁰ P. Lathuilière. *Groupe des Dombes* [list przesłany pocztą internetową 28 stycznia 2005 r.].

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

- Groupe des Dombes: Pour la communion des Églises. L'apport du Groupe des Dombes 1937-1987. Paris: Le Centurion 1988.
- Groupe des Dombes: Pour la conversion des Églises. Identité et changement dans la dynamique de communion. Paris: Le Centurion 1991.
- Groupe des Dombes: Marie dans le dessein de Dieu et la communion des saints, I. Une lecture œcuménique de l'histoire et de l'Écriture. II. Controverse et conversion. Paris: Bayard Éditions-Centurion 1999; polski przekład Grupa z Dombes. Maryja w Bożym planie i w komunii świętych. Tł. R. Obarski. „Salvatoris Mater” 3:2001 nr 4 s. 271-407.
- Groupe des Dombes: Un seul Maître. L'autorité doctrinale dans l'Église. Paris: Bayard Éditions-Centurion 2005.

II. Literatura

- Aubé-Elie C.: Décès du P Pierre Michalon pionnier de l'œcuménisme. „Unité des Chrétiens” 2004 nr 134 s. 36.
- Bacocchi de J.: Accords des Dombes et la théologie œcuménique. „Istina” 19:1974 nr 2 s. 160-183.
- Essai de commentaire historique sur les thèses. „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 27-44.
- Fidélité dogmatique et recherche œcuménique. „Foi et Vie” 70:1971 nr 2-4 s. 14-16.
- Les thèses des Dombes: Texte et étude. „Pages Documentaires” 1968 nr 11 s. 13-58.
- Blancy A.: Oser vivre en frère au Groupe des Dombes. „Trajets 4” 1997 nr 37 s. 117-127.
- Bosc J.: Qu'est pour nous l'œcuménisme? „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 18-26.
- Burston H.: Une théologie ruisselante de prière. „Horizons protestants” 1973 nr 11 s. 10-13.
- Clifford C. E.: The Groupe des Dombes: A Dialog of Conversion. The requirement for the degree of doctor of Philosophy in Theology awarded by the University of the St. Michael's College. Toronto 2001 [mps].
- Comité épiscopal français pour l'unité des chrétiens: Note concernant le document du Groupe des Dombes: „Vers une même foi eucharistique?” „Documentation Catholique” 57:1975 nr 1669 s. 128-129.
- Denis H.: La vie au Groupe des Dombes, „Trajets 4” 1997 nr 37 s. 128-131.
- Dossier œcuménisme. „La Croix” z 17.01.2004 s. 12.
- Fouilloux E.: Les Catholiques et l'Unité chrétienne du XIXe au XXe siècle. Itinéraires européens d'expression française. Paris: Le Centurion 1982.
- Górka L.: O nawrócenie Kościołów. Tożsamość i przemiana w realizacji wspólnoty „Roczniki Teologiczne” 42:1995 z. 7 s. 227-231.
- In memoriam – Alain Blancy (1927-2000). „Istina” 47:2000 nr 1 s. 75-76.
- Kumala J.: Maryja w symfonii zbawienia według Grupy z Dombes. „Salvatoris Mater” 3:2001 nr 3 s. 266-299.
- Lanne E.: Un événement œcuménique: le texte sur Marie du Groupe des Dombes. „Irénikon” 70:1997 nr 2 s. 212-222.

- Malewicz L.: Grupa z Dombes – ekumenizm prywatny. „Biuletyn Ekumeniczny” 4:1975 nr 1 s. 13-31.
- Michalon P. L’œcuménisme spirituel. „Unité des Chrétiens” 1995 nr 98 s. 4-8.
- Nagy S.: Dombeski Ośrodek Ekumeniczny, Groupe des Dombes. W: Encyklopedia Katolicka. T 4. Lublin 1983 kol. 55-56.
- Napiórkowski S. C.: Eucharystia w dialogu. Uzgodnienie Grupy z Dombes. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 24:1977 z. 2 s. 29-40.
- Odnajdywanie wzajemnego zrozumienia. Grupa z Dombes o Maryi. Przedmowa do polskiego wydania dokumentu „Maryja w Bożym planie i w komunii świętych” „Salvatoris Mater” 3:2001 nr 4 s. 274-278.
- Wprowadzenie. W: Kapłaństwo w dialogu. Uzgodnienie Grupy z Dombes pt. „Ku pojednaniu w sprawie posługiwania” „Częstochowskie Studia Teologiczne” 4:1976 s. 43-47
- Obarski R.: Mariologiczne implikacje teologicznej metody Grupy z Dombes. Lublin 2003. Mps Biblioteka KUL.
- Metodologiczne założenia teologii Grupy z Dombes. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 19:2003 nr 2 s. 15-59.
- Niepokalane Poczęcie w nauczaniu Grupy z Dombes. W: Niepokalana Matka Chrystusa. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Lublin, 23-24 kwietnia 2004 roku. Red. K. Kowalik, K. Pek. Częstochowa-Lublin: Polskie Towarzystwo Mariologiczne 2004 s. 221-234.
- L’œcuménisme spirituel de Paul Couturier aux défis actuel. Actes du colloque universitaire et interconfessionnel. Lyon et Francheville (Rhône, France) les 8-10 novembre 2002. Lyon: Profac [b.r.w.].
- œcuménisme spirituel: les écrits de l’abbé Paul Couturier. Présentation et commentaire par M. Villain. Tournai 1963.
- Le Pasteur Alain Blancy. „Chrétiens en marche” 2001 nr 69 s. 4-5.
- Paul Couturier. Apôtre de l’Unité. Témoignages. Lyon 1954.
- Pierre Michalon nous a quittés. Chronique des Églises – France. „Irénikon” 78:2004 nr 1 s. 149-151.
- Rocher Ph.: Le Groupe œcuménique des Dombes (1953-1985). Thèse Maîtrise d’histoire. Université Lumière Lyon 2e 1991 [mps].
- Ruh U.: Ökumene: Die Gruppe von Dombes appelliert an die Kirchen. „Herder Korrespondenz” 45 1991 H. 4 s. 160-162.
- Sesboüé B.: Le Groupe des Dombes: Marie dans le dessein de Dieu et la communion des saints. „Études” 38:1998 nr 3884 s. 513-519.
- Pour une théologie œcuménique: Eglise et sacrements, Eucharistie et ministères, la Vierge Marie. Paris: Cerf 1990.
- Vers une même foi eucharistique? „Études” 12:1972 nr 336 s. 911-926.
- Skowronek A.: W trzydziestolecie Dekretu o ekumenizmie. „Ateneum Kapłańskie” 123:1994 nr 512 s. 25-35.
- Vers l’Unité: itinéraire d’un pionier: (1935-1975) Maurice Villain. Éd. posthume des Mémoires M. Villain, Dinard: Groupement – pour le service œcuménique 1986.
- Villain M.: Histoire du groupe interconfessionnel des Dombes. „Verbum Caro” 18:1964 nr 70 s. 4-17
- Introduction à l’œcuménisme. Tournai: Casterman 1964⁴

PRIÈRE ET CONVERSION
ÉLÉMENTS CENTRAUX DE LA MÉTHODE THÉOLOGIQUE
DU GROUPE DES DOMBES

R é s u m é

Le Groupe des Dombes en tant qu'un groupe francophone d'un dialogue privé qui rassemble des théologiens catholiques et évangéliques (reformés et luthériens) a été fondé en 1937 par le desservant Paul Couturier (1881-1953), un des grands pionniers de l'œcuménisme. Le groupe est aujourd'hui bien connu dans le milieu de l'œcuménisme spirituel et doctrinal. Dans une ambiance de prier le groupe aborde les thèmes les plus difficiles de la théologie œcuménique, en écrivant les documents d'accord (en nombre de 8 jusqu'ici) lesquels tempèrent des tensions entre les chrétiens et inspirent le renouveau des doctrines classiques.

Les succès significatifs du groupe impliquent une question: comment et grâce à quoi leur membres atteignent leurs buts. C'est pourquoi dans cet article on a présenté l'histoire, la spécificité et l'importance du groupe, aussi bien que les éléments les plus importants de la méthode théologique formulée et utilisée par les théologiens des Dombes dans le dialogue et dans la préparation des documents qui démontrent la théologie pratiquée par les catholiques et les protestants en commun.

Parmi dix éléments de la méthode annoncés dans cet article, ce sont deux bien expliqués qui semblent être spécifiques pour le Groupe des Dombes. Il s'agit donc de règle de réunir l'œcuménisme doctrinal avec l'œcuménisme spirituel et l'appel à la conversion. Le premier signifie le dialogue œcuménique et la pratique de la théologie en regardant leur aspect spirituel, car chaque théologie doit être la *theologia sacra*, « ruisselante de la prière » – dans l'état d'esprit de confiance et de compréhension.

Appel à la conversion concerne la foi de toutes les Églises chrétiennes et celle des fidèles, aussi bien que la théologie pratiquée. Il devrait être démontré dans les actions pratiques et en mentalité. Il s'agit de reconnaître des défauts et la confesser de ses erreurs par chaque des Églises; renouveler de la foi évangélique et apostolique et non insister et maintenir les habitudes cultivées dans la propre tradition ecclésiale; ne se contenter pas de reconnaître la perfection d'exprimer des vérités de la foi et rechercher un moyen nouveau permettant d'exprimer ses essentiel, ne pas fonder l'image de interlocuteur du dialogue sur des stéréotypes et être ouvert aux valeurs des autres traditions (s'enrichir mutuellement).

Grâce à telle conversion l'identité chrétienne, paradoxalement, garde sa vitalité et authenticité, car l'identité et la conversion sont convergentes et elles constituent les deux côtés de même processus de rester fidèle à Jésus.

Traduit par Agnieszka Serwin

Slowa kluczowe: metoda teologiczna, teologia ekumeniczna, ekumenizm duchowy, ekumenizm doktrynalny, dialog katolicko-protestancki, dynamiczna tożsamość wyznaniowa, nawrócenie, modlitwa.

Mots clefs: méthode théologique, théologie œcuménique, œcuménisme spirituel, œcuménisme doctrinal, dialogue catholique-protestant, identité confessionnelle dynamique, conversion, prière.

Key words: theological method, ecumenical theology, spiritual ecumenism, doctrinal ecumenism, catholic-protestant dialog, dynamic confessional identity, conversion, prayer.